

УДК 316.32.2

В.В. Пасісниченко, І.М. Пасісниченко

СУЧАСНИЙ ДИСКУРС ПУБЛІЧНОЇ СОЦІОЛОГІЇ М. БУРАВОГО

Робота присвячена аналізу проекту публічної соціології М. Буравого як дискурсивної стратегії націленої на відродження зв'язку між соціологією та публічною сферою. Разом з поняттям публічної соціології в якості теоретичних інновацій вченого розглядається ототожнення соціології з громадянським суспільством та ідея глобальної соціології, яку також активно захищає президент Американської Соціологічної Асоціації.

Ключові слова: соціологія, публічна соціологія, громадянське суспільство, глобальної соціології публічна сфера.

Работа посвящена анализу проекта публичной социологии М. Буравого как дискурсивной стратегии направленной на возрождение связи между социологией и публичной сферой. Кроме понятия публичной социологии в ряду теоретических инноваций ученого рассматривается отождествление социологии с гражданским обществом, а также идея глобальной социологии, которую также активно защищает президент Американской Социологической Ассоциации.

Ключевые слова: социология, публичная социология, гражданское общество, глобальная социология, публичная сфера.

The paper deals with M. Burawoy's project of public sociology as a discursive strategy aiming to re-link sociology with public sphere. Besides public sociology his other theoretical innovations are considered – matching sociology with civil society and creating global sociology which is also proclaimed by the president of American Sociological Association.

Key words: sociology, public sociology, civil society, public sociology, public sphere.

Постановка проблеми. Сучасний дискурс публічної соціології безумовно пов'язаний з діяльністю президента Американської Соціологічної Асоціації (АСА) Майкла Буравого. У своєму президентському зверненні 2004 року до членів АСА він формулює свій проект публічної соціології як заклик до соціологів вийти за межі своєї дисциплінарної фортеці та залучитися до публічного обговорення проблем сьогодення.

Аналіз актуальних досліджень. Актуальність започаткованого М. Буравим дискурсу публічної соціології посилює те, що він співпадає з гострими дебатами, які точаться сьогодні у соціологічній спільноті (начолі з І. Валлерстайном, Е. Гідденсом, М. Вевьоркою, А. Туреном, П. Штомпкою) щодо майбутнього цієї науки.

Виходячи з цього, **метою** нашої роботи є аналіз теоретичних положень М. Буравого в контексті переосмислення місця та ролі соціології в сьогоdnішньому академічному та публічному просторі. Цій меті підпорядкований аналіз:

- а) його теоретичної моделі публічної соціології,
- б) позиціонування громадянського суспільства як об'єкту соціології та

в) його проекту створення глобальної соціології.

Виклад основного матеріалу. Починаючи з того які реальні виклики спровокували появу проекту публічної соціології, зазначимо, що сам Буравой презентує його як відповідь на кризовий стан сучасної соціології. Опису цієї кризи присвячена сьома теза його президентської доповіді (в цілому доповідь містить одинадцять тез подібно до марксової критики Фейєрбаха). Зокрема, він констатує, що оптимістичне бачення соціології, що його у 1950 – 60-і роки демонстрували Т. Парсонс, Р. Мертон та Є. Шілз, змінилось наріканнями на її фрагментарність та невизначеність у С. Тьорнера, І. Горовіца, С. Коля, Дж. Коулмена та інших теоретиків [5, с. 278–279; 9, с. 317]. Те, що список критично налаштованих соціологів є надзвичайно широким, з нашої точки зору, засвідчують матеріали міжнародного симпозіуму (Париж, червень 2003 р.) під красномовною назвою «Чи є сенс говорити про перспективи загальної соціологічної теорії (в часи глобалізації)?» Зібрані на ньому двадцять всесвітньо визнаних соціологів дійшли згоди у констатації наступних положень: соціологія за критеріями соціальних наук, зокрема, на відміну від економіки, «не демонструє навіть мінімального консенсусу ні стосовно методів, ні стосовно теорії»; відсутність у соціології «загально визнаної системи концептуалізації» унеможливує «цілісне і нормальне викладання цієї дисципліни» та пояснює, чому вона перетворилась у «дещо містичну та загадкову дисципліну» [10, с. 179–181]. Більш того, учасники симпозіуму приходять до висновку, що «однією з причин чому соціологія стала такою загадковою і такою поділеною між різними школами та об'єктами, є те, що сучасна соціологія має мало що спільного з соціологією, якою вона була ще донедавна» [10, с. 181–182]. Зокрема, це проявляється у все більшій відмові соціологів від концепції суспільства. Показово, що на симпозіумі на питання «чи потребує соціологія суспільства?» одностайна відповідь була негативною. Різниця полягала лише в тому, що деякі соціологи визнали, що поняття суспільства є релевантним до цієї науки але тільки у випадку класичної соціології. Цю позицію представив французький соціолог А. Турен і в своїй презентації «Соціологія після соціології» він наголошує, що подолання кризи соціології пов'язане з повільним усвідомлення парадигмальних зрушень у предметі соціології від суспільства до «діючого культурного актора» [13, с. 190].

Публічну соціологію Буравого в цьому контексті також можна розглядати як варіант пошуку соціології після соціології. Підтвердження цього ми знаходимо у З. Баумана, який не був учасником вказаного симпозіуму, але дотримується таких же поглядів на необхідність пошуку нової соціології. Одна з його останніх статей «Про призначення соціології у суспільстві текучої сучасності» пояснює цю необхідність тим, що попередня соціологія, яка взяла на себе відповідальність за модернізацію та забезпечення соціального порядку стала «наукою/технологією не-свободи – майстерньою по розробці особливих соціальних настанов. Ці настанови повинні були як в теорії так і (що найважливіше) на практиці вирішити питання, яке Талькотт Парсонс називає

«гоббсiанським», а саме: як переконати/змусити/ошукати/вселити щось людським iстотам, надiлених/проклятих даром свобiдноi волi, щоб зробити iх нормативно керованими,у такий спiсiб активуючи тенденцiю до «добровiльного рабства». Вiдповiдно, в нових умовах, якi Бауман визначає як «текучий модерн», на його думку, «соцiологiя має надихаючу, стимулюючу до дiї можливiсть перетворитись, заради рiзноманiття, в науку/технологiю свободи». Посилаючись на заклик Дж. Александера, англiйський соцiолог демонструє погляд на майбутню соцiологiю подiбний до уявлень Турена: «майбутнє соцiологiї, щонайменше її найближче майбутнє, залежить вiд зусиль по перевтiленню та вiдновленню науки як культурної полiтики на службi людськoi свободи». Це дасть змогу також подолати слабку мотивацiю академiчної соцiологiї слiдувати за мiнливим свiтом. Саме в цьому контекстi Бауман нагадує про далекоглядну та совiстливу позицiю Буравого, який попереджав про небезпеку ситуацiї, коли соцiологiя втрачає зв'язок з суспiльним життям та свою актуальнiсть [1].

Отже, мотивацiя публiчної соцiологiї Буравого, як вiдповiдi на виклики кризового стану соцiологiї, очевидна. Бiльш того, амбiцiйнiсть його теоретичних конструктiв посилюється з кожною новою роботою. У результатi початковий акцент на публiчнiй соцiологiї в контекстi подолання кризи соцiологiї потiм змiнюється баченням її особливой ролi у формуваннi нової глобальної соцiологiї [6]. Нарештi, останнiм часом автор вже розглядає публiчну соцiологiю в контекстi виходу з загальної ситуацiї глобальної деградацiї, яку породив неолiберальний ринок [9].

Разом з тим, сучасний дискурс публiчної соцiологiї зовнi дещо нагадує минулi гострi та «науково моднi» дебати навколо iдей «кiнця iсторiї» Фукуями чи «зiткнення цивiлiзацiї» Гантiнгтона. Останнього часто критикують за спрощене використання наукового концепту за межами академiчного простору в наслiдок чого реальнi виклики та пошук вiдповiдей на них губляться в процесi мiфотворчостi. Гантiнгтону, доречi, вдалося популяризувати iдею «зiткнення цивiлiзацiї» в широкому публiчному просторi але дорогою цiною нiвелювання цього наукового концепту i його перетворення в унiверсальний полiтичний мiф. Тому амбiцiйнi зазiхання Буравого, коли концепт публiчної соцiологiї пропонується не тiльки для подолання кризи соцiологiї але й глобальної кризи в цiлому, не можуть не викликати побоювань у його мiфологiзацiї в якостi унiверсального засобу протистояння рiзним кризовим процесам.

Теоретична модель публiчної соцiологiї М. Буравого та її особливостi

Попри надзвичайну популярнiсть президентського послання 2004 р. М. Буравого до АСА, як своєрiдного манiфесту публiчної соцiологiї, турбота про «публiчне обличчя соцiологiї» виказувалась i до нього. Iдею публiчної соцiологiї можна простежити у Ч. Мiллза та А. Гоулднера. Вони критикували «академiчну соцiологiю» Т. Парсонса та Н. Смелзера за недостатню пiдтримку демократичного суспiльства як джерела вiльної дискусiї та справедливостi. Цим

пояснювались їх заклики до нової соціології як «соціології громадян» на противагу старій «соціології буржуазії» [11, с. 799–800]. Справжня заслуга та новація Буравого в дійсності полягає у визнанні публічної соціології як легітимної складової соціології поряд з професійною соціологією. «У такий спосіб, – стверджує вчений, – ми зробимо публічну соціологію очевидною та легітимною справою, що підсилить дисципліну в цілому» [5, с. 259]. Ця легітимація вбачається ним як рух до інституціоналізації публічної соціології, зокрема, посилення її організаційного впливу в межах соціологічної асоціації. Заради цього пропонується система розподілу соціології на чотири форми, взаємовідносини між якими повинні довести актуальність публічної соціології та професійну необхідність у ній.

Чотирьохчленна соціологічна схема конкретизується М. Буравим у третій тезі його послання: «*публічна соціологія є частиною більш широкого розподілу соціологічної праці, який містить також прикладну соціологію, професійну соціологію та критичну соціологію*» [5, с. 266]. У системі ієрархії професійна та прикладна соціологія займають домінуючі позиції як носії академічної традиції продукування знання шляхом розробки теорій, збору та обробки емпіричних даних. Критична та публічна соціологія, навпаки, переймаються питаннями цінностей та моральної відповідальності, пов'язуючи їх із соціологічним знанням. Вони прагнуть донести його до публічного використання аби змінювати світ, а не консервувати його. Вчений визнає, що йдеться лише про ідеальні типи соціології, різниця між якими часто буває розмитою. Але цей розподіл є для нього надзвичайно важливим з огляду на завдання легітимації публічної соціології як складової соціології. Тому він постійно презентує її з точки зору позиціонування та взаємовідносин із трьома іншими типами соціології і водночас нагадує, що здоров'я дисципліни залежить від плідності їхньої взаємодії. Разом з тим, визнаючи професійну соціологію як основу дисципліни, він нагадує, що її домінування «насправді відносно недавній феномен» [5, с. 280–281]. Тобто цей професіоналізм також продемонстрував свої вади і тим самим породив необхідність у публічній соціології.

Інший тип соціології, критичну соціологію, він характеризує як свідомість дисципліни спрямовану на академічну аудиторію, а не на широку публічну, як у випадку з публічною соціологією. В його роботі «Критичний поворот до публічної соціології» (2005) ми бачимо спробу використання цього кричного потенціалу для легітимації публічної соціології в межах соціологія. З одного боку, критичний поворот до ПС полягає у «повороті до *критики*, тобто публічна соціологія є «*критичною до себе*» так само, як і до світу, до якого вона залучається, прагнучи скоріше змінити, ніж законсервувати те, що існує». З другого боку, критичний поворот – «це *необхідність та можливість* публічної соціології як необхідність та можливість руху від інтерпретації до участі, від теорії до практики, від академії до її публіки». [7, с. 324].

Однак, головну можливість практичного втілення публічної соціології автор бачить у зв'язку соціології з громадянським суспільством. В такий спосіб його інноваційний проект публічної соціології містить в собі другу теоретичну

інновацію. Мова йде про бачення громадянського суспільства як предмету соціології, до аналізу якого ми переходимо.

Громадянське суспільство як точка зору соціології

Легітимація та інституціоналізація публічної соціології в межах соціології, як ми бачили, передбачає звернення до громадянського суспільства як практичної можливості реалізації цього завдання. Але М. Буравой йде далі і не обмежує цінність поняття громадянського суспільства лише окремим типом публічної соціології. Для нього громадянське суспільство є тотожним соціології в цілому і характеризується як «об'єкт та цінність соціології», як її «рідна домівка» [7, с. 318].

Відразу зауважимо, що ототожнення громадянського суспільства з соціологією є революційною тезою з точки зору класичної соціології та зважаючи на монопольні претензії на це поняття з боку політологів. Окремі заяви з цього приводу вже можна почути з боку прихильників нової соціології. Той же А. Турен говорить про зв'язок формування соціології з нацією-державою і існуванням в її межах незалежного громадянського суспільства. Але тут акцент робиться на нації-державі в контексті того, що соціологія вивчала лише «цивілізовані» суспільства і була відсутня в країнах колоніях [13, с. 186]. Тому в соціологічній спільноті чітка позиція М. Буравого щодо зв'язку громадянського суспільства з соціологією є дійсно унікальною тим, що спонукає до радикального соціологічного переосмислення теорії громадянського суспільства. З цієї ж причини вона одночасно заслуговує на поглиблений критичний аналіз аби попередити небезпеки можливої міфологізації.

Важливим наслідком ототожнення соціології з громадянським суспільством є розмежування соціології від економіки та політичних наук. «Грубо кажучи, – підсумовує Буравой, – точка зору економіки є експансія ринку, точка зору політичних наук є забезпечення політичної стабільності, з наголосом на державі, у той час як точка зору соціології є експансія громадянського суспільства» [8, с. 81]. Коріння зв'язку соціології з громадянським суспільством він вбачає в історії: «Соціологія виросла у дев'ятнадцятому столітті разом із народженням громадянського суспільства... Там, де померло громадянське суспільство, як у сталінській Росії, фашистській Італії чи піночетівському Чилі, там також зникла соціологія. Там, де громадянське суспільство було відроджене, під час перебудови у Радянському Союзі, швидкого росту трудових комун у Південній Африці або організацій по захисту громадянських прав у Сполучених Штатах, там також була відроджена соціологія» [7, с. 319]. Пов'язуючи соціологію з громадянським суспільством і навіть називаючи її «свідомістю громадянського суспільства», вчений наділяє цю дисципліну відповідальністю за його захист. З іншого боку, те, що розмаїте громадянське суспільство з самого початку залишило свій відбиток на соціології, на його думку, зробило її публічною, зокрема, надавши їй

«публічний профіль». Тому він переконаний, що поряд із громадянським суспільством соціологія повинна захищати й публічну сферу [8, с. 81].

Звертаючись до більш пізнього періоду розвитку соціології, коли почала домінувати професійна об'єктивність, Буравой констатує, що її зв'язок із громадянським суспільством послабшав, а публічне обличчя дещо стерлось. У цей же час громадянське суспільство зазнало втрат від колонізуючого впливу ринкової тиранії та державного деспотизму. У цих умовах саме проект публічної соціології, на його думку, повинен виконати рятівну роль, бо через єдність із громадянським суспільством публічна соціологія повинна відродити фундаментальну основу соціології – її вкоріненість у громадянському суспільстві. Саме зараз, коли, за переконанням вченого, відбувається визнання можливості публічної соціології, а інвестиції в громадянське суспільство відображаються в її розвитку, стає можливим повернення соціології до первісної точки зору громадянського суспільства та захисту людства. «Сьогодні, – наголошує він, – доля соціології залежить від її зв'язку з розвинутим громадянським суспільством, і тому інтереси соціології співпадають з універсальними інтересами – інтересами людства – хоча б у стримуванні, якщо не ефективному спротиві, терористичній державі та комерціалізації усього, тобто цій руйнівній комбінації, яку ми звемо неолібералізм» [7, с. 319]. Місія і навіть тягар, що його повинна нести на своїх плечах соціологія у підтримці громадянського суспільства, його організацій і публічної сфери, виправдовуються тим, що вони визначають предмет і цінність соціології й чітко диференціюють її від політології та економіки.

Критична рефлексія на дискурс публічної соціології та формування контр-дискурсу

Якщо публічна соціологія, на думку її творця, одночасно є критичною соціологією, то це означає, що вона повинна бути критичною й по відношенню до себе. За цією логікою повинні формуватися і критичні підходи до цих положень, виявлятися перспективи реалізації проекту публічної соціології та небезпеки, що їх несуть його можливі теоретичні вади чи міфологеми. Відразу зауважимо, що останнім часом кількість критиків публічної соціології майже досягла кількості її adeptів.

Найбільший опір спостерігається з боку захисників професійної соціології, які до останнього готові захищати «фортецю» кваліфікованих соціологів від «непрофесіоналізму» публічних соціологів. Показовим прикладом є позиція П. Штомпки, який був попереднім президентом АСА з 2002 по 2006 року. Його критичну оцінку як ідей так і практичних дій нинішнього президента можна визначити як приклад контр-дискурсу. Особливо це стосується проекту глобальної соціології Буравого, який ми визначаємо як третю теоретичну інновацію вченого. Ця тема є предметом жорсткої публічної полеміки між двома соціологами, в якій Штомпка називає ідеї Буравого «черговою соціологічною утопією», а той у відповідь називає Штомпку «останнім позитивістом».

Приводом для полеміки стали протилежні оцінки матеріалів конференції під егідою АСА, що пройшла у 2008 р. у Тайпеї (Тайвань). Для Штомпки ця подія і в теоретичному і в організаційному плані символізувала хибність теорій та практичних дій Буравого. Зокрема, його проект глобальної соціології, за оцінками польського вченого, зводиться до наступних помилкових настанов. 1) Світова соціологія знаходиться під домінуючим, і тому поганим, «євро-американським» впливом. 2) Поза межами США та Європи існують альтернативні місцеві соціології і вказана гегемонія перешкоджає їх розвитку і виявленню їх цінності. 3) Як наслідок, боротьба за глобальну соціологію повинна забезпечити рівне та збалансоване представництво численних соціологій та подолати «євро-американську» гегемонію [12, с. 388].

Критикуючи ці настанови, які він приписує проекту глобальної соціології, Штомпка виходить з того, що соціологія це наука, а не релігія і вона займається пошуком істини, закономірностей, механізмів та процесів змін в соціальному житті. «Засвоївши уроки анти позитивістського повороту, - зазначає він, - ми, як і раніше, не можемо заперечувати, що до певної міри та на певних рівнях соціологія є подібною до природничих наук» [12, с. 390]. Тому його непокоїть заміна «універсалізму західної соціології» як «елітарної науки» з «великими вченими» та університетами на релятивізм різних соціологій. Подібні спроби Штомпка оцінює як зловживання представників напрямку соціології соціології, з якою у нього асоціюються суто ідеологічні експерименти та «образ змії, що пожирає свій хвіст». Тому дискурс глобальної соціології Буравого він саркастично називає «ідеологічною соціологією», або винайденим п'ятим різновидом соціології, яке пропонує додати до чотирьох авторських типів соціології [12, с. 389–390].

Відстоюючи своє розуміння глобальної соціології, Буравой, навпаки, різко критикує переконання Штомпки стосовно єдиної універсальної соціології, яка представляє методологічні та теоретичні канони західної академічної еліти і яка в пошуку законів суспільства моделюється за аналогією з природничими науками [4, с. 396]. За його оцінкою Штомпка, як останній позитивіст, лише відтворює світогляд Конта і тим самим ігнорує радикальні зміни які відбулися в науці з того часу. Так само в нападках на соціологію соціології Буравой вбачає нерозуміння того, що соціологія, як і будь яка наука, не існує абстрактно поза суспільством і є його продуктом. Приклад самого Штомпки, коли польський соціолог став всесвітньо відомим вченим, теж демонструє ці соціальні впливи і, зокрема, пояснює його захоплення Америкою. Коментуючи оцінку своїх теорій як ідеології та утопії Буравой відкидає їх заідеологізованість як безпідставну, тоді як його ставлення до утопії є більш складним. На його думку, в тому сенсі наскільки утопія сприяє формуванню бажаного майбутнього її можливостями необхідно користатися, особливо коли наш науковий аналіз приносить так багато поганих новин [4, с. 403].

Якщо позиція П. Штомпки представляє радикальну критику і контр-дискурс публічної соціології, то інші соціологи висловлюють критичні погляди

в розвиток самого дискурсу, акцентуючи певні концептуальні проблеми. Зокрема, це стосується поглядів Буравого на теорію громадянського суспільства. Наприклад, Дж. Акер, констатує невизначеність цієї концепції, задається двома питаннями: як він визначає громадянське суспільство, та на підставі чого проводить демаркаційні лінії між громадянським суспільством, політикою та економікою. Відповідь на ці питання дає можливість з'ясувати третє ключове питання: що мається на увазі коли говорять, що соціологія, включно з публічною соціологією, повинна підтримувати громадянське суспільство [2, с. 329]. Виявляється, що у Буравого ми не знаходимо чітких відповідей на ці питання. У кращому разі, за оцінкою іншого критика, С. Ароновича, «з чого складається громадянське суспільство – чи це концепція Грамші, Гегеля або Дьюї – це питання він мудро залишає відкритим» [3, с. 335].

На нашу думку, попри спроби уникнути конкретизації цієї концепції, намальована ним загальна картина протистояння громадянського суспільства колонізуєчому впливу ринку та держави не залишає сумнівів про її габермасівській підтекст. Безумовно, в неї внесені корективи і замість тези Габермаса про безпроблемність громадянського суспільства йдеться про його протиріччя та небезпеки. За оцінкою Буравого, подібно до бога Януса, громадянське суспільство має два обличчя. Одне – як інструмент домінування, що може слугувати авторитарному чи фашистському режиму або капіталістичній державі в забезпеченні її домінування. Друге обличчя громадянського суспільства пов'язане з виконанням різноманітних громадських функцій і, головне, із демократичним самоврядуванням [7, с. 324].

Особливо слід виділити марксистський вплив на бачення громадянського суспільства, як і в цілому на теоретичні підходи М. Буравого. Цей вплив прослідковується навіть зовні і майже в кожній роботі: аналогії з одинадцятьма тезами про Фейербаха в президентському посланні або з «Що робити» Леніна, коли він аналізує соціальну деградацію в глобалізованому світі. Нарешті, показова його робота «Критичний поворот до публічної соціології» з посиланням на «проект *соціологічного соціалізму*» та соціалізм як «*соціальний гуманізм*», що завершується висловом: «Якщо публічна соціологія повинна мати позитивний вплив, то вона повинна постійно тримати звіт перед однією з таких візій демократичного соціалізму» [7, с. 325]. В цьому контексті стають зрозумілими звинувачення в «антигуманності» та нищівна критика ним ліберальної демократії, держави та ринку з його третьою хвилиною маркетизації. Їм він приписує відповідальність за соціальну деградацію сучасного глобалізованого світу.

Слід наголосити, що не оголошений вибір саме цієї моделі громадянського суспільства робить вразливою весь теоретичний конструкт публічної соціології, адже підхід Габермаса сьогодні зазнає критики через його жорсткі дихотомії і вузькість, коли громадянське суспільство зводиться до «чистої» публічної сфери «життєвого світу». Якщо рішучу спробу М. Буравого пов'язати предмет соціології з громадянським суспільством можна тільки вітати, то його бачення цього поняття страждає нечіткістю або спирається на

застарілі й неадекватні сучасності концепти. Врешті решт це створює загрозу, що й без того складна місія легітимації публічної соціології стає майже нездійсненною. Якщо з його проекту публічної соціології незрозуміло, як визначається громадянське суспільство, то як тоді можна довести, чому соціологія повинна визнати своїм предметом і об'єктом захист громадянського суспільства.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, як ми бачили, теоретична модель публічної соціології М. Буравого є досить амбітним проектом, і для його обґрунтування він залучає значний емпіричний та теоретичний матеріал. Наш аналіз виявив лише деякі положення, найбільш інноваційні, із нашої точки зору.

Перше з них стосується того, що вчений не започатковує, а скоріше відроджує взаємозв'язок між соціологією та публічною сферою. По суті, йдеться про завдання вивести публічну соціологію зі стану маргіналізації або особистої справи соціолога аби інституціонально легітимізувати її, поставивши поряд з професійною соціологією.

Друга означена нами інновація – це унікальне ототожнення предмету соціології з громадянським суспільством як її «рідною домівкою». Дихаючи повітрям громадянського суспільства, соціологія, природно, повинна захищати та розвивати органи громадянського суспільства та публічну сферу від колонізуючого вторгнення держави як предмету політичних наук та ринку як предмету економіки.

Нарешті, в розвиток попередніх ідей М. Буравой висуває проект створення глобальної соціології, яка повинна стати відповіддю на виклики часу, що вимагають переосмислення соціології як науки.

Вітаючи зусилля по професійній легітимації публічної соціології особливо при потребі суспільства в публічних інтелектуалах, разом з тим необхідно констатувати, що цей проект потребує подальшого вдосконалення. Особливо це стосується прояснення декількох концептуальних питань, наприклад, щодо теоретизування громадянського суспільства. Активізація дискурсу публічної соціології дає надію на подальше і поглиблене осмислення означених проблем, чому, до речі, не в меншій ступені може сприяти і контр-дискурс публічної соціології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бауман З. О предназначении социологии в обществе текучей современности / З. Бауман // Глобальный диалог. — 2012. — Т. 2. — Вып. 5. — С. 4—5.
2. Acker J. Comments on Burawoy Public Sociology / J. Acker // Critical Sociology. — Vol. 31. — No 3. — P. 327—332.
3. Aronowitz S. Comments on Michael Burawoy's «The Critical Turn to Public Sociology» / S. Aronowitz // Critical Sociology. — 2005. — Vol. 31. — No 3. — P. 333—338.
4. Burawoy M The Last Positivist / M. Burawoy // Contemporary Sociology: A Journal of Reviews. — 2011. — Vol. 40. — No 4. — P. 396—404.

5. Burawoy M. 2004 American Sociological Association Presidential address: For public sociology / M. Burawoy // *The British Journal of Sociology*. — 2005. — Vol. 56. — No 2. — P. 259—294.
6. Burawoy M. Rejoinder: For a Subaltern Global Sociology? / M. Burawoy // *Current Sociology*. — 2008. — Vol. 56. — No 3. — P. 435—444.
7. Burawoy M. The Critical Turn to Public Sociology / M. Burawoy // *Critical Sociology*. — 2005. — Vol. 31. — No 3. — P. 313—326.
8. Burawoy M. The Return of the Repressed: Recovering the Public Face of U.S. Sociology, One Hundred Years On / M. Burawoy // *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. — 2005. — Vol. 600. — P. 68—85.
9. Burawoy M. What is to be Done?: Theses on the Degradation / M. Burawoy // *Current Sociology*. — 2008. — Vol. 56. — No 3. — P. 351—359.
10. Caille A. Introduction to Symposium / A. Caille // *European Journal of Social Theory*. — 2007. — Vol. 10. — No 2. — P. 179—183.
11. Ossewaarde M. Sociology Back to the Publics Sociology / M. Ossewaarde // *Sociology*. — 2007. — Vol. 41. — No 5. — P. 799—812.
12. Sztompka P. Another Sociological Utopia / P. Sztompka // *Contemporary Sociology: A Journal of Reviews*. — 2011. — Vol. 40. — No 4. — P. 388—396.
13. Touraine A. Sociology after Sociology / A. Touraine // *European Journal of Social Theory*. — 2007. — Vol. 10. — No 2. — P. 184—193.